

Razvoj kliničke psihologije u Republici Hrvatskoj

Anamarija Bogović

Klinika za psihijatriju, KBC Sestre milosrdnice, Vinogradska cesta 29, 10000 Zagreb
Hrvatsko katoličko sveučilište, Ilica 244, 1000 Zagreb

Sažetak: Početak kliničke psihologije u Republici Hrvatskoj veže se uz zapošljavanje prvog psihologa u zdravstvenom sustavu i osnivanje prve Službe za kliničku psihologiju 1949. godine u današnjem KBC-u Sestre milosrdnice. Prva psihologinja bila je Jelena Šimunec-Muhek Turdiu, a radila je u KBC-u Sestre milosrdnice od 1949. do 1963. godine. Nakon nje započinje zapošljavanje psihologa u KBC-u Zagreb, Klinici za psihijatriju Vrapče, domovima zdravlja, psihijatrijskim bolnicama na Ugljanu i u Popovači. Primjena kliničke psihologije u praksi odvijala se znatno prije nego što je ona kao predmet uvedena na studij psihologije na Filozofskom fakultetu. Samostalna katedra za kliničku psihologiju na Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu osnovana je 1972. godine (od 1956. do 1960. djelovala je Katedra za socijalnu i kliničku psihologiju). Na razvoj kliničke psihologije utjecali su brojni događaji i društvene okolnosti, kako u Hrvatskoj tako i u drugim sredinama. Uz psihodijagnostiku i istraživački rad, klinički psiholozi su se počinjali educirati iz raznih psihoterapijskih pravaca.

Današnja razina kliničke psihologije u Republici Hrvatskoj odraz je obrazovanja koje uključuje nekoliko obaveznih i izbornih kolegija na studijima psihologije te praksu u ustanovama gdje rade klinički psiholozi, specijalističkog studija iz kliničke psihologije, mnogobrojne dostupne literature i psiholoških mjernih instrumenata standardiziranih na hrvatskoj populaciji, mogućnosti educiranja iz različitih psihoterapijskih pravaca, rada sekcija unutar Hrvatskog psihološkog društva i Hrvatske psihološke komore, brojnih konferencija i prilika za učenje i razmjenu iskustava.

Ključne riječi: povijest psihologije, klinička psihologija, KBC Sestre milosrdnice

* Priopćenje na 30. godišnjoj konferenciji hrvatskih psihologa u sklopu obilježavanja 70. godišnjice Hrvatskog psihološkog društva, Zagreb 8. studenoga 2023.

“Klinička psihologija je područje psihologije koje se bavi proučavanjem psihičkih procesa i ponašanja, procjenjivanjem sposobnosti i osobina pojedinaca te pružanjem psihološke pomoći. Od drugih područja psihologije kliničku psihologiju razlikuje klinički pristup, pod kojim se podrazumijeva kombiniranje istraživačkih spoznaja o ljudskom doživljavanju i ponašanju s individualnim procjenjivanjem kako bi se što bolje moglo razumjeti određenu osobu i pružiti joj pomoć. Cilj je razumjeti doživljavanje i ponašanje pojedinca (naročito onog neprilagođenog) i poduzeti stručne mjere kako bi se to doživljavanje i ponašanje promijenilo, te unaprijediti kvalitetu življenja.” (HPK, 2008)

Počeci kliničke psihologije vežu se uz osnivanje prve psihološke klinike na Sveučilištu Pennsylvania 1896. godine (Routh, 1996). Vodio ju je Lightner Witmer, koji se nakon što je doktorirao u Wundtovom laboratoriju u Leipzigu vratio u Pennsylvaniju, gdje je prvo bio asistent Jamesa McKeana Catella (Hothersall, 2002). Witmer je radio s djecom koja su imala poteškoće u učenju, on bi procijenio problem, nakon čega bi određivao načine kako pomoći djetetu. Witmer je isticao važnost rane dijagnostike u sprječavanju problema i uklanjanju sadašnjih smetnji, usvojio je timski pristup poteškoćama te naglašavao da klinička psihologija treba biti utemeljena na znanstvenim dokazima (Bernstein i sur., 2020). Iako je navedeno obilježje kliničkog rada, zbog njegova zanemarivanja promjena, kao što je neprihvatanje novog testa inteligencije Alfreda Bineta, ignoriranja kliničkog procjenjivanja odraslih i neprihvatanja psihoterapije, nije imao značajnog utjecaja na kasniji razvoj kliničke psihologije (Nietzel, Bernstein, Milich, 2002).

U Hrvatskoj se početak kliničke psihologije veže uz zapošljavanje prvog psihologa u zdravstvenom sustavu i osnivanje prve Službe za kliničku psihologiju 1949. godine u današ-

njem KBC-u Sestre milosrdnice. Prva psihologinja bila je Jelena Šimunec-Muhek Turdiu, a radila je u KBC-u Sestre milosrdnice od 1949. do 1963. godine (Karlović, Matešić, 2019). Zajedno s prof. dr. Vladimirom Hudolinom psihologinja Jelena Šimunec-Muhek Turdiu potiče razvoj neuropsihijatrije. U to vrijeme nabavljaju se psihodijagnostička sredstva, promovira se rad kliničkih psihologa te se naglašava važnost kontinuirane edukacije psihologa u zdravstvu.

Jelena Šimunec Turdiu 1963. godine prelazi u Kliniku za neurologiju i psihijatriju KBC-a Zagreb, gdje radi do 1981., odnosno do odlaska u mirovinu. Osnovala je prvi neuropsihološki laboratorij u Zagrebu, ukupno je objavila 45 članaka i tri knjige. Objavila je knjigu Klinička neuropsihologija, u časopisu Neuropsihijatrija objavila je prvi članak o zadacima i metodama kliničke psihologije (Šimunec-Muhek, 1953), zajedno s neuropsihijatrima s kojima je radila u KBC-u Sestre milosrdnice opisivala je odnos psihijatrije i psihologije (Hudolin, Šimunec-Muhek, Breitenfeld, 1956).

U arhivi Klinike za psihijatriju KBC-a Sestre milosrdnice sačuvani su neki od testova koje je primjenjivala.

Nakon Jelene Turdiu-Šimunec započinje zapošljavanje psihologa u KBC-u Zagreb, Klinici za psihijatriju Vrapče, domovima zdravlja, psihijatrijskim bolnicama na Ugljanu i u Popovači (Anić, 2019).

Jedan od uvjeta za razvoj kliničke psihologije bio je prihvatanje postojećih i razvoj novih testova, uključujući i procjenu inteligencije i procjenu ličnosti. U Hrvatskoj je 1960. godine osnovan Republički zavod za zapošljavanje, koji je bio glavni izdavač psiholoških testova u Hrvatskoj, a testovi su se nabavljali i u Sloveniji u Zavodu za produktivnost dela (Matešić, 2010). Godine 1992. osnovana je Naklada Slap, koja objavljuje psihološke mjerne instrumente, a dostupna su psihodijagnostička

sredstva domaćih autora i različite adaptacije inozemnih testova, te ona postaje naš najznačajniji izdavač.

Na razvoj kliničke psihologije utjecali su brojni događaji i društvene okolnosti, kako u Hrvatskoj tako i u drugim sredinama.

Uz psihodijagnostiku i istraživački rad, klinički psiholozi u Hrvatskoj su se počinjali educirati iz raznih psihoterapijskih pravaca. Naime, novonastali psihoterapijski pravci širili su se Amerikom i Europom, što se odrazilo i na naše prostore. Jedna od prvih psihoterapija bila je psihoanaliza, čiji se razvoj u Hrvatskoj povezuje s prof. dr. Stjepanom Betlheimom, koji 1948. počinje raditi na Neurološko-psihijatrijskoj klinici Medicinskog fakulteta u Zagrebu (Klain, 2013). Između 1960. i 1970. godine nastale su geštalt terapija, transakcijska analiza, bihevioralna terapija, kasnije i kognitivna (Anić, 2019) te su uskoro započele edukacije kliničkih psihologa iz tih psihoterapijskih pravaca.

Sekcija za kliničku psihologiju u okviru Društva psihologa Hrvatske osnovana je 1964., što je omogućilo bolje povezivanje i podršku među kliničkim psiholozima. Naime, u to vrijeme psiholozi u kliničkoj praksi bili su suočeni s nedostatkom stručne literature, mentorstva, mjernih instrumenata (Anić, 2019).

Tada počinje rasti zastupljenost kliničkih psihologa u praksi, bolnicama, domovima zdravlja, centrima za socijalni rad, savjetovalištim te obrazovnim institucijama.

Jelena Turdiu-Šimunec 1970. godine objavljuje članak "Dvadeset godina kliničke psihologije u SR Hrvatskoj", u kojem navodi kako klinička sekcija ima najmanje 70-ak članova, te da su zaposleni u Zagrebu, Bjelovaru, Dubrovniku, Karlovcu, Krapinskim Toplicama, Osijeku, Pakracu, Popovači, Puli, Rabu, Rijeci, Slavonskom Brodu, Slavonskoj Požegi, Splitu, Šibeniku, Ugljanu, Varaždinu i Zadru. Nadalje, psihologinja Turdiu-Šimunec navo-

di institucije u kojima rade, a to su domovi zdravlja, dispanzeri za neurologiju i psihijatriju, omladinska prihvatilišta, zavodi za rehabilitaciju invalida svih vrsta, instituti za borbu protiv alkoholizma i narkomanije, instituti za majku i dijete, neurološko-psihijatrijski odjeli, psihijatrijske bolnice, bolnice za reumatske bolesti, klinike: pedijatrijska, otorinolaringološka, neurološko-psihijatrijska, savjetovališta za školsku djecu i omladinu, zavodi za zaštitu zdravlja, centar za mentalno zdravlje, dječji odjeli specijalne škole, srednje i više medicinske škole (Turdiu-Šimunec, 1970, str. 3).

U Zagrebu je održan i prvi sastanak kliničkih psihologa Jugoslavije 1975., a 1986. i treći sastanak.

Primjena kliničke psihologije u praksi odvijala se znatno prije nego što je ona kao predmet uvedena na studij psihologije na Filozofskom fakultetu. Samostalna katedra za kliničku psihologiju na Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu osnovana je 1972. godine, a vodila ju je prof. dr. sc. Mirjana Krizmanić (od 1956. do 1960. djelovala je Katedra za socijalnu i kliničku psihologiju), što je omogućilo značajan napredak u razvoju kliničke psihologije. Uvedeni su predmeti Klinička psihologija, Psihologija ometenih u razvoju, Zdravstvena psihologija, Osnove psihologijskog savjetovanja, što je značajno olakšalo snalaženje budućim kliničkim psiholozima u praksi.

Domovinski rat i njegove posljedice utjecali su na širenje i razvoj kliničke psihologije. Klinički psiholozi pružali su psihološku pomoć stradalima, sudjelovali u dijagnostici i tretmanu posttraumatskog stresnog poremećaja, što se nastavilo i nakon Domovinskog rata, a i danas su uključeni u tretmane namijenjene braniteljima. Godine 1991. u Osijeku osnovano je Sunce – društvo za psihološku pomoć, zatim 1993. godine u Zagrebu Društvo za psihološku pomoć, kao odgovori na potrebe stradalnika Domovinskog rata.

Jedan od značajnih događaja za psihologe, pa tako i kliničke psihologe, jest osnivanje Hrvatske psihološke komore 2003. godine, u okviru koje djeluje Stručni razred za kliničku i zdravstvenu psihologiju.

Današnja razina kliničke psihologije u Republici Hrvatskoj odraz je obrazovanja koje uključuje nekoliko obaveznih i izbornih kolegija na studijima psihologije te stručnu praksu u ustanovama gdje rade klinički psiholozi, vježbenički staž uz mentora u trajanju od godine dana i specijalistički studij iz kliničke psihologije. Odraz je i dostupnosti mnogobrojne literature i psiholoških mjernih instrumenata standardiziranih na hrvatskoj populaciji, mogućnosti educiranja iz različitih psihoterapijskih pravaca, rada sekcija unutar Hrvatskog psihološkog društva i Hrvatske psihološke komore, brojnih konferencija i prilika za učenje i razmjenu iskustava.

Literatura

- Anić, N. (2019). Razvoj kliničke psihologije u Hrvatskoj. U: Kolesarić, V. (ur.), *Prilozi povijesti psihologije u Hrvatskoj*. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Bernstein, D., Teachman, B., Olatunji, B., & Lilienfeld, S. (2020). *Introduction to Clinical Psychology: Bridging Science and Practice (9th ed.)*. Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/9781108676908
- Hrvatska psihološka komora (2008). Standardi rada kliničkih i zdravstvenih psihologa.
- Hrvatska psihoanalitička studijska grupa. (2013). *Psihoanaliza u Hrvatskoj*. Zagreb: Medicinska naklada.
- Karlović, D., Matešić, K. (2019). Jelena Šimunec-Muhek Turdiu – prvi hrvatski klinički psiholog. *Klinička psihologija*, 12, 1-2, 83-95.
- Matešić, K. (2010). *Psihodiagnostička sredstva*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Nietzel, M. T., Bernstein, D. A., Milich, R. (2002). *Uvod u kliničku psihologiju*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Routh, D. K. (1996). Lightner Witmer and the first 100 years of clinical psychology. *American Psychologist*, 51, 244–247.
- Turdiu-Šimunce, J. (1970). Dvadeset godina kliničke psihologije u SR Hrvatskoj. *Informacije Društva psihologa SR Hrvatske*, 39, 1-4.

Development of Clinical Psychology in Croatia

Abstract: The beginnings of clinical psychology in the Republic of Croatia are linked to the employment of the first psychologist in the healthcare system and the establishment of the first Clinical Psychology Department in 1949 at what is now Clinical Hospital Centre Sestre Milosrdnice (KBC Sestre Milosrdnice). The first psychologist was Jelena Šimunec-Muhek Turdiu, who worked at KBC Sestre Milosrdnice from 1949 to 1963. After her, psychologists were employed at KBC Zagreb, Vrapče Psychiatric Clinic, community health centers, and psychiatric hospitals on Ugljan and in Popovača. The practical application of clinical psychology began significantly before it was introduced as a subject in psychology studies at the Faculty of Humanities and Social Sciences. The independent Department of Clinical Psychology at the Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb, was established in 1972 (from 1956 to 1960, the Department of Social and Clinical Psychology was active). The development of clinical psychology was influenced by numerous events and social circumstances, both in Croatia and in other environments. Alongside psychodiagnostics and research, clinical psychologists began to train in various psychotherapy approaches.

The current level of clinical psychology in the Republic of Croatia reflects an education that includes several mandatory and elective courses in psychology studies and practical experience in institutions where clinical psychologists work, a specialist study in clinical psychology, numerous available literature and psychological measurement instruments standardized on the Croatian population, opportunities to train in various psychotherapy approaches, the work of sections within the Croatian Psychological Society and the Croatian Chamber of Psychologists, numerous conferences, and opportunities for learning and exchanging experiences.

Keywords: history of psychology, clinical psychology, University Hospital Center Sestre milosrdnice

